

MOTIVACE VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Navrhovaná struktura rigorózní práce

Úvod

1. Vzdělávání dospělých: teoretická reflexe a současné požadavky

- 1.1 Vzdělání a vzdělávání v teoretické reflexi
- 1.2 Vzdělávání dospělých a jeho specifika
- 1.3 Formy vzdělávání dospělých
- 1.4 Současný stav ve vzdělávání dospělých v ČR a EU

2. Motivace ve vzdělávání dospělých

- 2.1 Motivace v teoretických konceptech
- 2.2 Motivace ve vzdělávání
- 2.3 Motivační faktory ve vzdělávání dospělých
- 2.4 Interní a externí bariéry ve vzdělávání dospělých
- 2.5 Strategie překonávání bariér ve vzdělávání dospělých

3. Empirické šetření motivace ve vzdělávání dospělých

- 3.1 Výzkumný problém
- 3.2 Cíle empirického šetření a jeho metodika
- 3.3 Charakteristika výzkumného vzorku
- 3.4 Analýza a interpretace zjištěných dat
- 3.5 Shrnutí a doporučení

Závěr

Seznam použité literatury

Úvod

Evropská komise si ve své Lisabonské strategii z roku 2000 vytyčila cíl učinit z Evropské unie nejvyspělejší znalostní ekonomiku světa. K tomu postupně v jednotlivých programových obdobích přijala celou řadu programů a projektů, které byly a jsou zaměřeny na vzdělávání dospělých bez ohledu na věk a skutečnost, zda jsou či nejsou zaměstnaní. Jen pro programovací období let 2007 – 2013 na různé programy a projekty školního, univerzitního vzdělávání, odborného vzdělávání a vzdělávání dospělých vyčlenila ve svých strukturálních fondech více jako sedm miliard eur. I přes deklaratorní uznávání důležitosti vzdělávání dospělých ale z celkové sumy vyčleňuje na podporu vzdělávání dospělých v průměru čtyři procenta.

Vzdělávání dospělých je součástí celoživotního učení, která vyjadřuje dlouhodobé směřování současné společnosti třetího tisíciletí, pro kterou autoři používají různé přívlastky: informační, znalostní, učící se anebo společnost vědění. Nedá se než souhlasit s J. Průchou, který už více před deseti lety konstatoval, že „... *posledních desetiletí se ve vzdělávací politice v celosvětovém měřítku prosazuje koncepce, že lidé se musí učit a vzdělávat v průběhu celého života. Nejde přitom o prodlužování povinné školní docházky či rozšiřování stávajících vzdělávacích systémů, ale o zásadně nový pohled na roli vzdělávání pro jednotlivce a veškeré lidstvo: Ekonomické a jiné důvody vedou k tomu, aby se vzdělávání (formální i neformální) stávalo dostupným pro všechny občany, v kterémkoli věku, a to v souladu s jejich potřebami a zájmy. K tomu je nutno také vytvářet motivaci lidí k celoživotnímu učení. Předpokládá se tedy, že idea celoživotního učení/vzdělávání se bude uskutečňovat v dlouhodobé perspektivě, ve směru k učící se společnosti. K realizaci ideje celoživotního učení/vzdělávání dnes významně přispívá zpřístupňování terciárního vzdělávání*“ (Průcha a kol., 2001, s. 28).

Rostoucí význam celoživotního učení a především vzdělávání dospělých v produktivním věku souvisí s permanentními technologickými změnami a neustálou akcelerací inovačních cyklů výrobků a služeb, rychlejším zastaráváním vědomostí a neustále rostoucími požadavky trhu práce na kvalifikační profil pracovních sil a rostoucí individualizace života. Nejen prosperující firmy, ale i jiné zaměstnavatelské subjekty dospěly k poznání, že vědomosti a dovednosti zaměstnanců jsou zdrojem inovací, technologického pokroku, přidané hodnoty a významným prvkem konkurenceschopnosti a získávání konkurenční výhody na trhu. Zaměstnanci velmi rychle pod tlakem trhu práce pochopili, že

permanentně rozvíjená kvalifikace nepřináší jen kariérové postupy a pracovní úspěchy, ale že je také důležitým faktorem konkurenceschopnosti na trhu práce.

Strategie celoživotního učení je svým způsobem zastřešujícím konceptem motivace vzdělávání dospělých. V řadě monografií, odborných článků, publikovaných výsledků kvantitativních a kvalitativních empirických šetření je identifikována široká škála motivačních a demotivačních faktorů vzdělávání dospělých.

Problémem motivace ve vzdělávání dospělých se zabývá více vědních oborů: nejčastěji jsou publikovány odborné knihy a články a výsledky vědeckovýzkumné činnosti v optice zkoumání obecné a aplikované psychologie, pedagogiky a sociologie. Management vzdělávání dospělých, vytváření vzdělávacích strategií a hodnocení efektivnosti vzdělávání dospělých je tradičním tématem teorie řízení a rozvoje lidských zdrojů a podnikové ekonomiky. Vzdělávání dospělých je i důležitou oblastí pracovně právních vztahů. Právní předpisy jsou důležitým regulátorem, který jasně definuje materiální motivační faktory vzdělávání dospělých. Je zřejmé, že problematika motivace vzdělávání dospělých má multidimenzionální rozměr. Rigorózní práce při řešení otázek motivace vzdělávání dospělých bude preferovat andragogice přístup, i když to neznamená, že by ostatní oborové přístupy byly opomíjeny. Jsou ovšem využity v míře přiměřené kontextu řešení konkrétních otázek a hledání odpovědí na ně.

Odborné prameny, zabývající se, zabývající se otázkami vzdělávání dospělých a motivace ve vzdělávání dospělých je značně rozsáhlá. Těžko uvádět konkrétní autory, aby se, obrazně řečeno, jiní neuvedení necítili dotčeni. V českém odborném prostředí jde především o práce autorů Katedry andragogiky a personálního řízení Pedagogické Univerzity Palackého v Olomouci, Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy Univerzity v Brně, Katedry andragogiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a také katedry andragogiky Univerzity J. A. Komenského v Praze. Vedle nich se otázkami vzdělávání dospělých a motivace ve vzdělávání dospělých zabývají specializovaná výzkumná pracoviště Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Cílem rigorózní práce je přispět k teoretické reflexi hlavních problémů motivace ve vzdělávání dospělých a v empirické části k permanentnímu hledání odpovědí na otázku, jaké hlavní bariéry a překážky ve vzdělávání dospělých účastníci formálního a neformálního vzdělávání vnímají a musí se s nimi vyrovnávat.

Seznam použité literatury

Monografie

BARTÁK, Jan. *Jak vzdělávat dospělé*. 1. vyd. Alfa, 2008. ISBN 978-80-87197-12-7.

BARTLOVÁ, Petra., FREIBERGOVÁ, Zuzana., Irru JYSKE Irru, LÄYKKI, Maj-Lis, WAGENHOFER, Ingrid. *BADED – Bariéry ve vzdělávání dospělých*. Praha, Vídeň, Ikaalinen: Národní vzdělávací fond, 2008. 36 s.

BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Metodika vzdělávání dospělých: studijní text pro projekt reg.č. CZ.04.1.03/3.3.10.2/0020*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická, 2007. 46 s.

BARTOŇKOVÁ, M. *Firemní vzdělávání. Strategický přístup ke vzdělávání pracovníků*. Praha: Grada, 2010. 208 s. ISBN 978-80-247-2914-5

BENEŠ, Milan. *Andragogika: základní pojmy: přehled hlavních směrů: organizace vzdělávání dospělých: cílové skupiny: význam pro profesi: praktické příklady*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008, 135 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

BENEŠ, Milan a kol. *Idea vzdělávání v současné společnosti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. 110 s. ISBN 80-86432-40-8

BERTRAND, Yves. *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál, 1998. 247 s. ISBN 80-7178-216-5

BOČKOVÁ, Věra a kol. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých II*. Olomouc: UP 1995

BOČKOVÁ, Věra. *Celoživotní vzdělávání – výzva nebo povinnost?* Olomouc: UP 2000. ISBN 80-244-01550-X.

Celoživotní učení pro všechny. Praha : UN-Gnosis, 1996. 374 s.

ČIHÁČEK, Vlastimil. *Bariéry účasti dospělých v kurzech celoživotního vzdělávání – peníze jsou až na prvním místě*. In *SPFFBU U11 (2006)*, Brno: MU, 2006. 211 s. ISBN 80-210-4143-9

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 1998. 374s. ISBN 80-7184-141-2

Donath-Burson-Marsteller (2009). *Vzdělávání dospělých v ČR: Průzkum vnímání problematiky vzdělávání dospělých u laické a odborné veřejnosti*. Dostupné z <http://www.dbm.cz/pruzkumy/127-vzdelavani-dospelych-v-cr>

FROMM, Erich. *Mít, nebo být?* Praha: Aurora, 2001. 242s. ISBN 80-7299-036-5

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6

HRABAL, Vladimír a kol. *Psychologické otázky motivace ve škole*. 2. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 232 s. ISBN 80-04-23487-9.

HROŇÍK, František. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 240 s. ISBN 978-80-247-1457-8.

KOPECKÝ, Martin. *Sociální hnutí a vzdělávání dospělých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 131 s. ISBN 80-86432-96-3

LEIRMAN, Walter. *Čtyři kultury ve vzdělávání*. Praha: Karolinum, 1996. 157 s.

MATĚJŮ, Petr, Straková, Jana. *Nerovné šance na vzdělání*. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1400-4

MATĚJŮ, P. *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2009, 74 s. ISBN 978-80-254-4519-8

MUŽÍK, Jaroslav. *Management ve vzdělávání dospělých*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, s. r. o., 2000. 107 s. ISBN 80-86432-00-9.

MUŽÍK, Jaroslav. *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. Plzeň: Fraus, 2005. 202 s. ISBN 80-7238-220-9

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. 1. vyd. Praha : Academia, 1997. 270 s. ISBN 80-200-0592-7.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 2. vyd. Praha : Academia, 2009. 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.

PAVLÍK Oldřich, CHALOUPKA, Luboš, KOHOUT, Karel (ed.). *Vzdělávání dospělých*. Praha: ÚIV, 1997. 111s.

PELIKÁN Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. 270 s. ISBN 80-7184-569-8

PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 318 s. ISBN 978-80-247-3235-0.

PLAMÍNEK, Jiří. *Tajemství motivace: jak zařídit, aby pro vás lidé rádi pracovali*. 2. vyd. Praha : Grada Publishing, 2010. 127 s. ISBN 978-80-247-3447-7.

PRŮCHA, Jan. *Přehled Pedagogiky*. Praha: Portál, 2000. 269 s. ISBN 80-7178-399-4

PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika*. Praha, Portál, 2006. 263 s. ISBN 80-7367-155-7

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. 322 s. ISBN 80-7178-579-2

RABUŠICOVÁ, Milada. *Místo vzdělávání dospělých v kontextu celoživotního učení*. In SFFBU U 11. Brno: MU, 2006. 211 s. ISBN 80-210-4143-9

RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC. *Učíme se po celý život? O vzdělávání dospělých v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 339 s. ISBN 978-80-210-4779-2.

RABUŠICOVÁ, Milada. Hlavní témata, otázky a problémy vzdělávací politiky v moderní evropské společnosti v 60. až 90. letech 20. století. *Česká vzdělávací politika v evropském kontextu*. Brno, 2004 [CD-ROM].

ŘEHÁK, Miroslav. *Psychologické faktory didaktiky dospělých*. Praha: ÚKVC, 1983. 69 s.
Řezáč, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998

SENGE, Peter. M. *Pátá disciplína. Teorie a praxe učící se organizace*. Praha: Management press, 2007. 439 s. ISBN 978-80-7261-162-1.

ŠEĎOVÁ, Klára, NOVOTNÝ Petr. *Vzdělávací potřeby ve vztahu k účasti na vzdělávání dospělých*. *Pedagogika*, 2006, č.2, 211 s. ISBN 80-210-4143-9

TICHÁ, Ivana. *Učící se organizace*. Praha: Alfa Publishing, 2005. 141 s. ISBN 80-86851-19-2.

TURECKIOVÁ, Michaela. *Řízení a rozvoj lidí ve firmách*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing , 2004, 172s. ISBN 80-247-0405-6

VETEŠKA, Jaroslav a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. 208 s. ISBN 978-80-7452-012-9.

VETEŠKA, Jaroslav., TURECKIOVÁ, Michaela. *Vzdělávání a rozvoj podle kompetencí*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2008, 140 s. ISBN 978-80-86723-54-9

VYHNÁNKOVÁ, K. *Vzdělávání dospělých v České republice a Evropské unii*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-46-4.

VYCHOVÁ, H. *Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU*. Praha: VÚPSV, 2008. 185 s. ISBN 978-80-7416-017-2

VYCHOVÁ, Helena. *Best Practices ve vzdělávání dospělých – příklady ze zahraničí*. Praha: VÚPSV, 2010. 50 s. ISBN 978-80-7416-086-8

WALTEROVÁ, Eliška. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti 1. díl*. Brno: Paido, 2004. 295 s. ISBN 80-7315-083-2

Internetové zdroje

CZESANÁ, Věra, MATOUŠKOVÁ, Zdeňka, VYMAZAL, Jiří. *Nerovnosti v účasti na dalším vzdělávání*. Working Paper NOZV-NVF č. 1/2005 [online]. 49 s. [cit. 2008-02-08]
Dostupné z:
http://www.nvf.cz/publikace/pdf_publikace/observator/cz/working_paper1_2005.pdf

CZESANÁ, Věra, KOFROŇOVÁ, Olga, VYMAZAL, Jiří. *Vybrané faktory rozdílů v účasti na dalším vzdělávání: výsledky dotazníkového šetření*. Working Paper NOZV-NVF č. 4/2006 [online]. 42 s. [cit. 2008-02-19]

Dostupné

z:

http://www.nvf.cz/publikace/pdf_publikace/observator/cz/working_paper4_2006.pdf

GIDDENS, Anthony. *Vzdělání, kultura a duchovní hodnoty v procesu globalizace*. Fórum 2000 [online]. 16.10. 2000. (Projev na konferenci).

Dostupné z: <http://www.forum2000.cz/czech/conferences/2000/speeches.php>

MĚŠŤANOVÁ, Petra. *Dospělí Češi nemají motivaci se dál vzdělávat*. ISEA. 20. 9. 2005 [online]. Dostupné z: <http://www.isea-cz.org/?operation=display&id=384>

KUCHAŘ, P. *Formální vzdělávání v ČR: Závěrečná zpráva sociologického výzkumu*. Dostupné z <http://topregion.cz/?articleId=38199>